

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וילך – דרשת שבת שובה
תשרי ה'תשפ"ג ב'של"ד
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בדבר מעלת התפילה בקבר רחל אמנו ע"ה בבית לחם.

הסיבה שאין תוקעים בעשיית בסיום הסליחות, ותשובה לשאלה איך יכול להיות שהשטן שוכח את התקיעות של שנים שעברו, שהרי לכאורה מבואר בגמ' במקו"א לגבי רבי חנינא בר פפא כי השטן אינו שוכח.

הוספת דברים בעניין חשיבות התפילה על צאצאינו שילכו בדרך ה' ובלמוד התורה וכו', יש להתפלל גם על כלל ישראל ולא רק על בניו, והבנת דברי מהרי"ץ זיע"א בע"ח לגבי המלים 'תביאמו ותטעמו' (בשירת הים) בשם האר"י כי יש לכוון במלים אלו על גידול בניו לת"ת. המשך בעניין הפיסוק במלים שבברכת מודים אנחנו לך וכו' מגן ישענו. אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך וכו', והתייחסות לביאור המובא בסידור עבודת התפילה (בלדי עפ"י תורת אבות) אשר איננו מתאים עם מנהגינו.

ביאור הפסוקים בהפטרה הבאה – האזינו (הנקראת 'מצמרת') לגבי האב הרשע והבן הצדיק, דברי הרמב"ן על פסוק 'שורש פורה ראש ולענה', והסוד אשר אינו יכול לגלות. דרך גידול הבנים לעבודתו יתברך, מה אשם האב שחינך את בנו כראוי אולם אעפ"כ יצא הבן לתרבות רעה. התייחסות למכתב שקיבל מרן שליט"א על מה שאמר בשיעורים האחרונים בעניין דלעיל, ביאור שלושת הסיבות שכתבו בספרים לגבי השאלה מהו הסוד שהרמב"ן לא רצה לגלותו. מיהו רב גדיאל נער המוזכר בתפילה על הפרנסה, וסיכום הדברים דלעיל לדעת מרן שליט"א.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 661

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא

כל משאלות ליבם לטובה ולברכה, אכי"ר.

בשם רחמן.

מקודם אמרנו כי פרשה זו נקראת פרשת וילך, אך האמת היא שפרשה זו אינה פרשה בפני עצמה, אלא היא חציה השני של פרשת נצבים.

בדבר מעלת התפילה בקבר רחל אמנו ע"ה בבית לחם.

השיעור מוקדש להצלחת כל התורמים למגבית השנתית "אחת בשנה" המתקיימת בימים הללו על ידי מוסדות יד מהרי"ץ להפצת תורה ומסורת יהדות תימן.

בעזה"י ביום שני הקרוב, ערב יוהכ"פ שיבוא אלינו לטובה נערוך תפילה מיוחדת על קברה של רחל אמנו בעיר בית לחם עבור כל התורמים והמתנדבים למגבית הזו.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, ויפתח לב בניהם לתלמוד תורתו, ויגדלם לעבודתו וליראתו, ויכתבם בספר מחילה וסליחה וכפרה, וימלא כל משאלות לבם ולבכם ולבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

כתוב [ירמיה ל"א י"ד], **קול בְּרָמָה נִשְׁמָע, נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים. רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֶיהָ, מֵאֲנָה, לְהַנְחִים עַל בְּנֶיהָ כִּי אֵינָנּוּ. רַחֵל אֲמָנוּ עִ"ה בּוֹכָה עַל הַיְלָדִים שְׁלָה. רַחֵל כְּפִי פְּשׁוּטוֹ וְכִפִּי מִדְּרָשׁוֹ. הַתְּרָגוֹם אוֹמֵר, קֵלָא בְּרוּם עֲלֵמָא אֲשֶׁתִּמְעָ, יִירוּשָׁלַם בְּכִיא עַל בְּנָהָא. עַפ"י הַסּוּד רַחֵל הִיא הַשְׂכִּינָה הַק', וְדִיבְרָנוּ עַל כֵּךְ בְּזִמְנֵנוּ [שִׁיעוּר מוֹצֵש"ק שׁוֹפְטִים הַתּשַׁפ"ב]. עֲשֵׂרוֹת שָׁנִים לֹא זָכִיתִי לִהְיוֹת בַּקְּבֵרָה שֶׁל רַחֵל אֲמָנוּ, וְכַעַתָּה אֲנִי מִקְוֶה שֶׁהִיא שְׂמַחָה שְׂנֵבּוּאָה לְבָקֵר אוֹתָהּ. לְמִדַּת שְׁאֲנַחְנוּ בַּצֶּעַר הַגְּלוּת, הַבְּכִי הַהוּא בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר יִבִּיא לְגֵאוּלָּה וּלְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [שם ח'] בְּבִכִּי יִבְאֹוּ, וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילִם. [שם ט"ז] וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתָךְ נָאִים יְיָ וְגו'. זֶהוּ לֹא בְּכִי הַנוֹבֵעַ מִדִּיכָאוֹן, אֲלֵא בְּכִי שֶׁל רִצּוֹן לְתַקֵּן אֶת הַמַּצֵּב שְׁאֲנַחְנוּ נִמְצָאִים בּוֹ כַּעַתָּה.**

יהי רצון שכבר השנה נזכה לראות בבניינה של ירושלים עיקו"ת. אנחנו כבר בסוף הגלות. אומר המשורר מהר"ש שבזי, בכי רחל בעירנו, לבנים נודדים. והעירי אבותינו, יקומון עומדים. הסברנו בשיעור דאז כי במלה עירנו ישנה כוונה פנימית, משום שבית לחם בכלל אינה העיר שלנו אלא ירושלים. רחל היא סוד השכינה,

ואבותינו הם שלושת המדות הראשונות. יהי רצון שהקב"ה יפתח שערי שמים לתפילתנו, ובאמצעות רחל אמנו שהיא מהווה פתח ישר להתקשר עם העולמות העליונים, נזכה לגאולה השלימה, אכ"ר.

הסיבה שאין תוקעים בעשי"ת בסיום הסליחות, ותשובה לשאלה איך יכול להיות שהשטן שוכח את התקיעות של שנים שעברו, שהרי לכאורה מבואר בגמ' במקום אחר לגבי רבי חנינא בר פפא כי השטן אינו שוכח.

אפילו שתמיד אנחנו נוהגים לתקוע בחודש אלול לאחר האשמורות, בימים הללו שהם בין כסה לעשור, איננו תוקעים בשופר. אחת הסיבות שמפסיקים לתקוע בערב ראש השנה היא בכדי לערבב את השטן. כך הוא מתבלבל ואינו יודע מתי חל ראש השנה. כיון שעבר יום הדין שהוא ראש השנה, וכבר לא חוששים. כמבואר בבית חדש סי' תקפ"א ושאר אחרונים.

ידוע מה שכתבו התוס' במסכת ראש השנה ודף ט"ז ע"ב בנוגע לערבוב השטן. וזה לשונם שם, כדי לערבב את השטן. פירש בערוך, כדאיתא בירושלמי, 'בלע המות לנצח', וכתוב 'זהה ביום ההוא יתקע בשופר גדול'. כד שמע קל שיפוצא – כאשר השטן שומע את קולו של שופר – זימנא חדא, בהיל ולא בהיל. בפעם הראשונה, הוא מסתפק. נבהל רק קצת. וכד שמע תניין, אמר, ודאי זהו שיפוצא ד'יתקע בשופר גדול' ומטא זימניה למתבלע ומתערבב, ולית ליה פנאי למעבד קטיגוריא.

מאמר זה לא נמצא בירושלמי שלפנינו. היה מישחו [בספר אוצר הגאונים] שניסה לעשות איזה בלבול ולומר שמדובר על העיר ירושלים. אלו דברים שלא יעלו על הדעת. ורבים כבר העירו שגם סגנון המאמר אינו מתאים לירושלמי אלא לזוהר הקדוש.

הרבה מן הראשונים הביאו את המאמר הנז', שמקורו מספרי הגאונים. ואעפ"י שספר הזוהר היה מוסתר בתקופתם, מאמר זה מצא לו נתיב להתפרסם, בהשגחה פרטית מאת ה' מן השמים.

למשה, הואיל ומיעטת עצמך, תקרא על שמך שנאמר 'זכרו תורת משה עבדי'.

אלו מאמרים אשר כל מי שיש לו שכל בקדקדו, מבין כי הם אינם כפי פשוטם וכמשמעם, אלא תלי תלין של רזי דרזין המוצפנים פה. אנחנו איננו אלא כמציצים מבין החרכים, ובקושי מבינים את המלים. כמה מפרשים האירו לנו קצת את הדרך.

לא ניכנס כעת לעומק הענין, אלא רק לשאלה שעורר אותה ידידנו הרב דוד שחר הי"ו, שמשנתף קבוע פה בשיעורים. הוא תמה, הנה אעפ"י שכן מוכח לכאורה מן המאמר הנז', יש ראייה אחרת המוכיחה כי הוא לא שוכח. במסכת כתובות בסוף פרק המדיר [דף עז:] מסופר על רבי יהושע בן לוי שמרוב דבקותו בתורה לא חש להידבק מזבוביהם של בעלי ראתן, שיביאו לו חולי. כך אומרת הגמרא שם, רבי יהושע בן לוי מפרך בהו ועסיק בתורה, אמר 'אילת אהבים ויעלת חן'. אם חן מעלה על לומדיה, אגוני לא מגנא? הוא היה בטוח שזכות התורה תעמוד לו. כי הוה שכיב, אמרו ליה למלאך המות זיל עביד ליה רעותיה. אזל איתחזי ליה. אמר ליה, אחוי לי דוכתאי – הראה לי את מקומי בגן עדן – אמר ליה, לחיי. אמר ליה – רבי יהושע בן לוי למלאך המות, הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא – איני רוצה שתאיים עלי בדרך עם הסכין. יהבה ניהליה. כי מטא להתם, דלייה, קא מחוי ליה – מלאך המות הגביהו כדי שיראה את מקומו בגן עדן. שוור, נפל לההוא גיסא. הפתיע את מלאך המות. נקטיה בקרנא דגלימיה, אמר ליה בשבועתא דלא אתינא וכו'.

אחרי כן מספרת הגמרא על רבי חנינא חבירו של רבי יהושע בן לוי בזה"ל, רבי חנינא בר פפא שושביניה הוה, כי הוה קא ניקחא נפשיה, אמרו ליה למלאך המות, זיל עביד ליה רעותיה. אזל לגביה, ואיתחזי ליה. אמר ליה, שבקי תלתין יום עד דנהדר תלמודאי, דאמרי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. שבקיה. לבתר תלתין יומין, אזל איתחזי ליה. אמר ליה, אחוי לי דוכתאי. אמר ליה, לחיי. אמר

רבים שואלים, הנה סדר תקיעות אלו חוזר על עצמו כל הזמן. שנה ועוד שנה ועוד שנה. מדוע הוא לא זוכר מן השנה שעברה שמקיימים את המצוה של תקיעות בראש השנה? מדוע הוא ממשיך להתערבב? למה הוא חושב שהגיע הזמן לעתיד לבוא והוא בדרך להיבלע?

דיברנו בזמנו על כך, כיצד יתכן שהשטן שכח את מה שהיה בשנה שעברה, והסברנו בס"ד כי השטן הוא שכחן. מלאך המות הוא שכחן גדול. הוא לא זוכר את מה שהיה בשנה שעברה, וגם לא את מה שהיה בשנים שלפני כן.

מפורסמים דברי הגמרא במסכת שבת [מתחיל בדף ח"פ ע"ב], אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן לקבל תורה בא וכו'.

בסופו של דבר משה קיבל את התורה. כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, שנאמר, 'עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם'. בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות אף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר, 'זיתן את הקטורת ויכפר על העם' ואומר, 'זיעמוד בין המתים ובין החיים' וגו' אי לאו דאמר ליה, מי הוה ידע?

בהמשך ישנו מאמר נוסף מאת רבי יהושע בן לוי שם בזה"ל, בשעה שירד משה מלפני הקב"ה, בא שטן ואמר לפניו, רבונו של עולם, תורה היכן היא? אמר לו, נתתיה לארץ. הלך אצל ארץ, אמר לה, תורה היכן היא? אמרה לו, 'אלהים הבין דרכה' וגו'. הלך אצל ים ואמר לו, אין עמדי. הלך אצל תהום, אמר לו אין בי, שנאמר 'תהום אמר לא בי היא, וים אמר אין עמדי, אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה'. חזר ואמר לפני הקב"ה, רבש"ע חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה. אמר לו, לך אצל בן עמרם. הלך אצל משה, אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא? אמר לו, וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה? אמר לו הקב"ה למשה, משה, בידאי אותה. אמר לפניו, רבונו של עולם, חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום, אני אחזיק טובה לעצמי? אמר לו הקב"ה

ליה, הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא. אמר ליה, כחברך בעית למיעבד לי? אמר ליה, אייתי ספר תורה וחזי מי איכא מידי דכתיב ביה דלא קיימתיה וכו'.

מן המאמר הזה רואים כי מלאך המות זוכר, לכן הוא לא הסכים להביא את סכינו לרבי חנינא. השטן רוצה לשחוט אותו בו, הוא לא מוכן שייכנסו אנשים חיים לגן עדן כמו רבי יהושע בן לוי שנכנס חי לגן עדן. זוהי שאלתו של הרב דוד שחר הי"ו, שממנה מוכח לכאורה כי למלאך המות יש זיכרון, והוא לא שוכח. הרי מבואר בב"ב [דף ט"ז ע"א], הוא שטן הוא מלאך המות הוא יצר הרע. הכל אחד.

לפני שנענה בס"ד על השאלה, נביא בתחילה את המקור לכך שמלאך המות הוא שכחן. בזמנו הבאתי זאת מן הספר מעשה חושב [פרשת קורח דף רמ"ט], ועתה כאשר עיינתי בו ראיתי כי מתוך הלשון שלו אפשר לתרץ את הקושיא מניה וביה.

נקרא את לשונו, שהיא נכתבה בשפה של אנשים פשוטים, כנראה לפנייהם דרש כך, כאשר קיבל משה את התורה, כל מלאך נתן לו מתנה. בא מלאך המות, אמר לו, משה, לצערי אין לי מה לתת לך. כל המלאכים נתנו לך אור, ואני יש לי רק חושך. הרי כתוב [תהלים ס"ח י"ט], עֲלִיתָ לְמָרוֹם שְׁבִיתָ שְׁבִי לְקַחַת מִתְּנוֹת בְּאָדָם. למלאך המות אין מתנה המתאימה למשה רבינו. אבל מתנה אחת יש לי, והיא עצה טובה איך לעצור את הדבר מן העולם, והיא להקטיר קטורת בשעת המגפה.

ולכן כאשר היתה המגפה, אמר משה לאהרן, קח את הקטורת וכפר על העם. וכאשר רצה אהרן להקטיר את הקטורת, לא הניחו מלאך המות. אמר לו אהרן, הלא אתה בעצמך מסרת את הסוד הזה למשה ונתת לו אותו במתנה? אמר לו, שכחתי. על המשפט האחרון פה הוא אינו מציין מקור, אך מסתמא הוא לא כתב זאת מעצמו, אלא שלא נודע לנו אז מה הוא מקורו. וע"י לקמן.

לאחר מכן, הוא אומר את היסוד דלעיל. כי מלאך המות יש לו הרבה שכחה, כמו שמצאנו

בענין שאמרו רז"ל שתוקעים כדי לערבב השטן, שיחשוב שזה שופרו של משיח והגיע זמנו למות בעצמו, כמו שכתוב 'פֶּלַע המות לנצח' וגו', ובורח לו. ואילו לא היה לו שכחה, וכי אינו יודע שכמה שנים תוקעים בשופר ולא בא המשיח. אלא ודאי שהוא שוכח מה שהיה בשנה שעברה, לכן כאשר אמר לו אתה אמרת למשה, אמר לו לא אמרתי לו. לכן הביא אותו לאוהל מועד אצל משה, ודיבר עמו, והזכירו מה שנתן לו, אז נעצרה המגפה. וזהו שנאמר 'וישב אהרן אל משה אל פתח אוהל מועד, והמגפה נעצרה'.

יתכן שמתוך המלים אפשר לתרץ את הקושיא דלעיל. הוא אומר שמלאך המות שוכח – את מה שהיה בשנה שעברה. זהו בבחינת מה שאמרו [ע"י ברכות דף נ"ח ע"ב], גזירה על המת שישתכח לאחר י"ב חודש. לאחר שנה כבר זהו זמן רב דיו בשביל לשכוח. אם כן יתכן שהמעשה עם רבי חנינא בר פפא, לא היה לאחר זמן רב, אלא סמוך לפטירת רבי יהושע בן לוי, לכן הוא עדיין זכר. ענין זה מצוי גם אצל בני אדם שכחנים. דבר שאירע בסמיכות להיום הוא יזכור, אבל מה שהיה לפני זמן רב הוא עלול לשכוח. ואף שלא מפורש בגמרא כמה זמן היה בין פטירת רבי יהושע בן לוי לפטירת רבי חנינא, אך אפשר לומר שהיה זה בתוך השנה, לכן הוא עדיין זכר.

כך חשבתי לתרץ ברגע הראשון, אבל התירוץ לא התיישב על לבי, כי מצאתי עכשיו שמקור הדבר הוא בכתבי האר"י, ושם מתבאר כי לכאורה גם לאחר זמן קצר הוא שוכח, אך אינני יודע האם גם את מה שאירע מיד הוא שוכח.

כך כתוב בספר גפן פוריה [במסכת שבת שם], בשעה שירד משה מלפני וכו'. וקשה דהא אמרינן בסמוך, ואף מלאך המות מסר לו דבר, והוא שטן הוא מלאך המות. והרי הסכים בנתינת התורה וידע היכן היא. הרי כל המלאכים ידעו שהוא בא לקבל תורה, והם הסכימו על ידו והביאו לו מתנות, וגם השטן היה בתוכם. אם כן הוא כבר יודע שמשה קיבל את התורה. מדוע הוא הולך לשאול את התהום

רק רע כל היום'. וכנראה שעומק הענין הוא שהאדם בעצמו מגדיר את הנסיונות ואת התאוות שלו, כי ליצר יש כל מיני פרצופים כידוע, והוא משתנה לפי הנטיות של כל אדם. וזוהי שורש השכחות, מפני שהוא משנה את עצמו כל הזמן, לכן בבואו להשטין בראש השנה הוא בכלל לא זוכר מה היה בשנה שעברה. לעומת זאת מלאך המות שאינו מתחדש בכל יום, בודאי שיכל לזכור את מה שהיה לעולמים. ואעפ"י שידוע שהוא שטן הוא יצר רע וכו', כנראה יש בו בחינות שונות. כנלע"ד לפום רהטא, אבל עדיין הדברים צריכים ליטוש. העורך שאול נ"י.

ידידנו הרב איתמר חיים כהן שליט"א הוסיף כאן בזה"ל, לעניין הקושיא ממעשה רבי יהושע בן לוי. אפשר לתרץ עוד, כיון שרבי יהושע בן לוי עשה מעשה מחודש ומופלא כל כך, ובזה התחכם על מלאך המות ומנע בעדו מלעשות את תפקידו ושליחותו, נחקק הדבר בזכרוננו. כי נראה שאינו שכחן יותר מבני אדם, והרי בני אדם זוכרים היטב עניינים כאלה עכ"ל. וישר כוחו.

הוספת דברים בעניין חשיבות התפילה על צאצאינו שילכו בדרך ה' ובלמוד התורה וכו', יש להתפלל גם על כלל ישראל ולא רק על בניו, והבנת דברי מהרי"ץ זיע"א בע"ח לגבי המלים 'תביאמו ותטעמו' (בשירת הים) בשם האר"י כי יש לכוון במלים אלו על גידול בניו לת"ת.

דיברנו רבות על כך שחשוב ביותר בזמננו להתפלל על הדורות הבאים אחרינו שימשיכו בדרך ה', וגם שימשיכו בלימוד תורה. בעיקר דיברנו על הכוונה הנסתרת בברכת מודים, 'אתה הוא לדור ודור, נודה לך ונספר תהילתך', כי אף שהפשט ידוע, רמוזה כאן תפילה סמויה על הדורות הבאים. אנשי כנסת הגדולה עשו זאת בכוונה תחילה כדי להסתיר מן המקטרגים, וכללו בזה תפילה נסתרת שאינה בדיוק לפי משמעות המלים. אבל הא גופא, בשביל להסתיר ומפני שלא מבינים בפשטות את הכוונה הזו, לכן בדוקא יסדו בנוסח זה, ואנחנו צריכים לכוון את הכוונה הנסתרת הזו.

ואת הים? ובכתבי האר"י נמצא שהמלאך שוכח מיד.

אחרי כן הוא מוסיף קושיא בזה"ל, גם יש לשאול, מה לו ולתורה שבא עתה לשאול עליה היכן היא. הוא אומר מהלך שלם להסביר את הענין עפ"י דרכו.

מה שאמרנו מקודם שהשטן שוכח רק לאחר שנה, לא מסתדר עם מה שהוא מביא בשם האר"י שהמלאך שוכח מיד. לכן נראה לי שהתשובה פשוטה עוד יותר. יש לשכוח ויש לשכוח. ענין אמירת סוד הקטורת הוא דבר שלא עומד למלאך בראש. כיון שעבר זמן מאז אמירתו, הוא שכח שהוא גילה אותו למשה. ואמנם את עצם התיקון על ידי הקטורת הוא זכר, רק עצם האמירה יצאה לו מהראש. כיון שמה רבינו קיבל את התורה וירד, ובנתיים היה מתן תורה, כבר עבר זמן רב, הוא שוכח זאת. ובפרט לפי מה שכתוב פה שהוא שוכח מיד. אבל את ההתחכמות בענין הסכין, מה שעשה לו רבי יהושע בן לוי שקפץ – שוור – חי לגן עדן, הוא זכר, מפני שאינו תלוי בזכרון המת. הרי בזמן פטירת רבי יהושע בן לוי השטן לא ידע שהוא מתכנן לקחת לו את הסכין בכדי להיכנס חי לגן עדן. הוא אפילו לא העלה על דעתו אפשרות כזאת. אבל לאחר שרבי יהושע בן לוי עשה לו כך כבר לא צריך להיות זכרון בשביל לא להביא את הסכין, מספיקה רק זהירות וידיעת הענין על בריו. תכף כשביקש רבי חנינא את הסכין הוא הבין שיש לו כוונת עלילה. הוא כבר ידע שיש צד כזה. בשביל זה לא צריך זיכרון. כך נראה לי פשוט.

שאלה מהקהל: אולי אפשר לומר בגלל שהסכין זה המקצוע שלו?

תשובת מרן שליט"א: מיד חשבתי על כך, אבל הרי זה שהוא עומד להתבלע מן העולם, גרע טפי. הרי הדבר נוגע לכל עצם מציאותו.

ובענין כח זכרוננו של היצר הרע, היה נראה לי פשוט שיסוד הענין הוא מדברי רב יצחק במסכת קידושין דף ל' ע"ב, אמר רב יצחק, יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, שנאמר

ישנם גדולים וצדיקים שהורידו כמים דמעה בפסקא הזאת, ובתפילות נוספות כעין אלו. הכוונה הנסתרת בנ"ד היא כך, 'אתה הוא לדור ודור', אתה ה' יתברך הוא אשר לדור ודור נזכה שהדורות שלנו הבאים אחרינו גם הם – נודה לך ונספר תהילתך'. מלבד פשוטו כמשמעו, יודו אף הם להשם ויספרו את תהילתו, שיהיו צדיקים ויראי שמים, ולא רק זה אלא שיעסקו גם בתורה. כי 'תהילתך' מכוון גם על התורה, כמו שהבאנו שהתורה נקראת גם סיפור, כי כן כתוב בספר יצירה, בספר בְּסֵפֶר ובסיפור. וגם התורה מכונה תהילה.

הארכנו על כך, אבל חושבני שצריכים להדגיש איזו נקודה אשר משום מה נראה לי שבספרים שדיברו בזה היא לא היתה מספיק מודגשת. לכאורה הענין אינו רק להתפלל על נכדינו וצאצאינו והדורות שלנו הבאים בלבד, אלא על כל עם ישראל. אדם שמתפלל רק על עצמו, זה נראה כאילו יש לו נגיעות.

הראיה לכך מברכות התורה שאומרים שם 'זנהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך כל בית ישראל'. מדוע מתפללים עכשיו על כל עם ישראל, הרי התפילה כעת מיועדת בעבורנו? אלא מאי, כאשר לא מתפללים גם על שאר עם ישראל, אזי הדבר עלול להתפרש חס ושלום שמתכוונים שלא לשם שמים. אדם רוצה שבניו רק הם יהיו צדיקים. ומה עם כל עם ישראל? צריכים להתפלל על כולם.

הבאנו על כך בשיעור שעבר סיפור, שהיה תלמיד חכם אחד שנכשל בדבר זה. מצד אחד היה לו רעיון נשגב. הוא גידל את בניו להיות גדולי הדור. לאחד קרא בשם של"ה, ולשני קצות החושן. אבל כאשר הוא ראה ילד אחר שמוכשר עוד יותר מבניו, הוא ניסה לחסום אותו, וביקש מהמלמד שלא ילמד אותו גמרא. רח"ל. הקנאה הגרועה הזו, כל כך בולטת. מה מפריע לו שהילד השני גם כן יהיה גדול הדור? ומי יתן פל עם יי נביאים (במדבר י"א כ"ט). איך אפשר לעצור את הילד ההוא? כבר דיברנו על הסיפור בשיעור שעבר, והוא מובא בהקדמת ספר באר יצחק על מסכת גיטין.

ידידנו הרב שילה יגאלי הי"ו והר"א סויד נר"ו הזכירו לי, שמהרי"ץ [עץ חיים ח"א דף כה:] כתב לכוון זאת בשירת הים, באמירת המלים תְּבַאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהַר נִחְלָתְךָ. וזאת לבד ממה שהבאנו אז בשם היערות דבש והפלא יועץ לכוון בברכת אתה חונן על הצאצאים שיהיו תלמידי חכמים. ויתכנו מקומות נוספים בתפילה. בברכת אתה חונן גם כן התפילה על הצאצאים אינה גלויה, אלא להוסיף אותה מעצמנו, אם בפה, ואם במחשבה.

מהרי"ץ שם כתב בזה"ל, כתב האר"י, יכווין באמרו תבאמו ותטעמו, לגדל בניו לתלמוד תורה.

פֶּתַח דבריו יאיר, כתב האר"י. בספרים משתמשים בסגנון לשון זו, אפילו שהאר"י לא כתב כי אם בצעירותו. אז, בזמן לימודו אצל מה"ר בצלאל אשכנזי בעל שיטה מקובצת הוא כתב חידושים, אבל לאחר שהגיע לצפת אינני יודע אם הוא כתב. מהר"ח ויטאל כתב את חידושי האר"י, ולפניו היה מה"ר ישראל סרוק, ועוד תלמידים. הם כתבו את מה ששמעו ממנו. מובן איפוא כי מה שכתוב כאן, כתב האר"י, הכוונה היא שכתבו בשם האר"י, ואינו סגנון מדויק כל כך. וסמכו על המובן מאליו.

בנתיים לא זכינו למצוא את המקור בדברי האר"י, אבל מצאנו זאת בספר זכירה בלשון זו כמו שהביא מהרי"ץ – ספר זכירה למהר"ז סימנר, היה מצוי לפני מהרי"ץ, כמו שהוא מביא ממנו בכמה מקומות, ואפילו העתיק אותו בכת"י קדשו והוסיף כמה הערות – אבל הוא לא כתב כן בשם האר"י, אלא רק שזה עפ"י סוד. בדרך כלל מצוי שישנם המייחסים את הסודות לרבינו האר"י, אם לא לזוה"ק עצמו. אבל הדבר אינו מוכרח. ישנם סודות רבים שמקורם אינו מהאר"י אלא מן המקובלים שלפניו או שלאחריו.

אמנם גם פה יש להעיר על מה שכתוב לגדל בניו לתלמוד תורה. ומה עם ילדי האחרים? מדוע הוא מזכיר דוקא את בניו? אבל יתכן שהלשון אינה בדוקא, ויש להתפלל גם ילדי אחרים. ואמנם אדם קרוב אצל עצמו, ודבר

וְתַטְעֵמוּ. תביא אותם לבית המדרש, שיהיו נטועים שם עם שרשים חזקים, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח, שבכל דבר קטן הוא מוצא את עצמו בחוץ. וכן כתוב [ותהלים צ"ב י"ד], שְׁתוּלִים בְּבֵית יי, בְּחִצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ.

[המעשה במי שאמר למלמד וכו'. אינו דומה למי שמתפלל רק על צאצאיו, שהרי סוף סוף אינו מבקש שצאצאיו שאר ישראל לא יגדלו בתורה. ואם כן שפיר נקט מהרי"ץ בשם האר"י, בניו. ומצוי שיתפלל אדם על בניו לחוד, וכן האשה מתפללת על בניה בעת הדלקת נרות שבת. ויש לעיין בתפילת השל"ה וכדומה. ומברכות התורה נמי לא קשיא, כי שם תוספת לטובה היא, ולא למימרא שכך צריך להיות בכל עת שמתפלל אדם על בניו. איתמר.]

המשך בעניין הפיסוק במלים שבברכת מודים אנחנו לך וכו' מגן ישענו. אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך וכו', והתייחסות לביאור המובא בסידור עבודת התפילה (בלדי עפ"י תורת אבות) אשר אינו מתאים עם מנהגינו.

דיברנו [במוצש"ק ראה ושופטים וכי תצא התשפ"ב] על אופן הפיסוק בברכת מודים. האם מפסקים כך, צור חיינו מגן ישענו אתה הוא, לדור ודור נספר תהילתך. או כך, צור חיינו מגן ישענו, אתה הוא לדור ודור, נודה לך ונספר תהילתך. או אתה הוא לדור ודור. נקודה. כאן צריך להפסיק. ואח"כ להמשיך נודה לך וכו'.

אמרנו שישנן כמה דעות בענין זה, ולפי הפסוק בתהלים [ע"ט י"ג], וְאַנְחֵנוּ עִמָּךְ וְצֹאן מִרְעִיתְךָ, נֹדָה לְךָ לְעוֹלָם לְדֹר וְדֹר נִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ, מסתבר כמו שכתבו מהרי"ץ וסיעתו לפסק כפי האופן דלקמן, צור חיינו מגן ישענו. אתה הוא לדור ודור, נודה לך ונספר תהילתך. ושכן מוכח באבודרהם.

בספר עבודת התפילה [נוסח תימן בלדי עפ"י תכלאל תורת אבות דף ל"ב] פסקו את ברכת מודים כפי המבואר כאן, שזהו העיקר, וכדעת מהרי"ץ, ואת זה הם לקחו אכן מתכלאל תורת אבות. אבל הם מפרשים זאת שם למטה בצורה שאינה מדויקת, כי הפירוש אינו מתאים לפיסוק. הם העתיקו את הפירוש מן המקור כפי

ראשון הוא דואג לבניו, אבל אין הכי נמי יש להעתיר בתפילה על כל ילדי ישראל. כך מסתבר לומר מצד הפשטות, וגם לפי שורש הענין, וכדלקמן.

גם כשאומרים במודים, 'אתה הוא לדור ודור'. למה לכוון רק על הצאצאים שלנו? וכי בשאר כל הברכה לא מדובר על כל עם ישראל? אומרים 'מודים אנחנו לך' וכו', ולא רק אנחנו לבדנו מודים אלא כל עם ישראל. 'על חיינו המסורים בידך', 'על נסיך ונפלאותיך שבכל עת ועת'. כשם ששם מדובר על כולם, כך גם פה יש לכוון על כל ילדי ישראל.

זאת אני אומר אעפ"י שבספרים כתוב בדרך כלל לכוון על צאצאיו שלו. אולם יתכן שהם כתבו כן משום שהאנשים לא מכוונים על הילדים בכלל, לכן מעוררים אותם להתפלל על ילדיהם, לכל-הפחות. אבל לפי האמת, כבר אמרנו שבכדי שהתפילה תהיה לשם שמים, אין לחשוב רק על ילדינו, אלא על כולם.

חז"ל הקשו במכילתא דר' ישמעאל, וכן הוא בגמרא [במסכת בבא בתרא דף קי"ט ע"ב] תְּבַאֲמוּ וְתַטְעֵמוּ בְּהַר נְחֹלֶתְךָ, על מי מדובר? לכאורה ראוי יותר לומר תביאנו ותיטענו, בנו"ן, כיון שמשא ובני ישראל שרים ומכוונים על עצמם, על בני ישראל היוצאים מארץ מצרים. מדוע כתוב תְּבַאֲמוּ וְתַטְעֵמוּ? ומתרצים על כך בזה"ל, מלמד שהיו מתנבאים ואינן יודעין מה מתנבאין. ופירש הרשב"ם, שהם עדיין לא ידעו על מה שיקרה בעיקבות המרגלים שהם לא יוכלו להיכנס לארץ, לכן בפועל המכוון הוא על בניהם שהם ייכנסו לארץ. הם התפללו על בניהם ועל הדור הבא. ולשון המכילתא, הבנים נכנסים, ואין האבות נכנסים יעו"ש.

וזו ראייה למה שאמרנו מקודם שצריכים לכוון גם על שאר ילדי ישראל, כי מסתברא שמדרש חז"ל זה הוא היסוד והשורש לכך שעיקר הכוונה בזה היא בשביל הילדים, והוסיף האר"י כי יש לכוון בכך לא רק על הגשמיים שיבואו לארץ ישראל, אלא גם על התורה, שהבנים יהיו שתולים ונטועים בחצרות בית ה'. תְּבַאֲמוּ

שהוא בסידורי האשכנזים, ולא שמו לב שהפירוש אינו מתאים לנוסח שלנו. כך כתוב שם, אתה הוא לדור ודור: בכל דור בעולם הזה, אתה הצור והמגן שלנו. הם מפרשים את המלים האלו רק על העולם הזה, וצינו את המקור, עבודת לבב בשם הגרי"ז. ובכן, פתחתי את המקור, ולבד מהערתנו מקודם על חוסר הדיוק, גם אי אפשר לכתוב זאת בשם הגרי"ז, כי אינו בשמו ממש, אלא רק עפ"י מה שהוא כתב, והם היו צריכים לדייק ולכתוב 'עבודת לבב, עפ"י הגרי"ז'. וז"ל הרב גולדווסר בספר עבודת לבב שם, עפ"י המובא בחיבור זה כמה פעמים משמו של הגרי"ז וצ"ל, כי "לעולם" פירושו לנצח, ואילו "דור ודור" פירושו לעולם הזה, יש לפרש גם כאן, כי היות הקב"ה אלהינו ואלהי אבותינו היא עובדא נצחית, ואילו היותו מגן לנו ומושיע אותנו מצרים וצרות העומדים עלינו, זה שייך רק בעולם הזה, כמובן. על כן אנו אומרים שאתה הוא ה' אלהינו וכו' לעולם ועד וכו', מגן ישענו אתה הוא לדור ודור. כלומר שעפ"י גירסת האשכנזים שהם מוסיפים את המלים 'לעולם ועד', הוא מפרש כי תיבות אלו חוזרות למעלה על הנצח, ואילו ההמשך 'מגן ישענו' וכו' הוא רק לדור ודור, היינו לעולם הזה. מעתה מובן כי הדבר מתאים לשיטתם שהם מחברים את המלים 'לדור ודור' עם 'מגן ישענו', והדבר אינו מתאים לגירסתנו ולפיסוק שהם עשו בעצמם, שהפסיקו לאחר המלים 'מגן ישענו', והמלים 'אתה הוא לדור ודור' וכו' הם ענין אחר. אלו שתי הערות. א', שהגרי"ז לא אמר זאת בעצמו, וממילא אין ממנו הוכחה כיצד היא דעתו באופן הפיסוק כאן. רק עפ"י הכלל שלו, מתי אומרים "לעולם" ומתי אומרים "לדור ודור", שלעולם היינו לנצח ולכל העולמות, ואילו לדור ודור שייך רק בעולם הזה, ביארו הם כן גם את ברכת מודים. ב', יש להשמיט זאת ולכתוב ביאור אחר, כי לא מתאים כאן לפיסוק שלנו. לכן צריכים לתקן זאת.

ביאור הפסוקים בהפטרה הבאה – האזינו (הנקראת 'מצמרת') לגבי האב הרשע והבן הצדיק, דברי הרמב"ן על פסוק 'שורש פורה ראש ולענה', והסוד אשר אינו יכול לגלות. דרך גידול הבנים לעבודתו יתברך, מה אשם האב שחינך את בנו כראוי אולם אעפ"כ יצא הבן לתרבות רעה. התייחסות למכתב שקיבל מרן שליט"א על מה שאמר בשיעורים האחרונים בעניין דלעיל, ביאור שלושת הסיבות שכתבו בספרים לגבי השאלה מהו הסוד שהרמב"ן לא רצה לגלות.

בעזה"י"ת אנחנו נקרא הפטרה מיוחדת בשבת הקרובה, בפרשת האזינו. כאשר יש שבת המפרידה בין כיפור לסוכות, יש לנו הפטרה הנקראת 'הפטרות מצמרת'. זו הפטרה ביחזקאל פרק י"ח שנוגעת לענייני תשובה.

בכלל ההפטרה כתוב, וְאִישׁ כִּי יִהְיֶה צַדִּיק, וַעֲשֵׂה מִשְׁפָּט וצְדָקָה: אֶל הָהָרִים לֹא אָכַל, וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְאֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ לֹא טָמָא. וְאֵל אִשָּׁה נָדָה לֹא יִקְרַב: וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה, חִבְלָתוֹ חֹב יָשִׁיב, גְּזֻלָּה לֹא יִגְזֹל, לַחֲמוֹ לִרְעֵב יִתֵּן, וְעֵירִם יִכְסֶּה בְּגָד: בְּנֶשֶׁף לֹא יִתֵּן, וְתַרְבִּית לֹא יִקַּח, מַעְוֹל יָשִׁיב יָדוֹ, מִשְׁפָּט אֱמַת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ: בְּחֻקֹּתַי יִהְיֶה, וּמִשְׁפָּטֵי שְׁמִר לַעֲשׂוֹת אֱמַת. צַדִּיק הוּא, חַיָּה יִחְיֶה. נָאִם יְיָ אֱלֹהִים:

מה כתוב בהמשך על אותו צדיק? רחמנא ליצולן. והוליד בן פריץ – הכוונה כתרגומו רשיעא – שפך דם, וַעֲשֵׂה אֶח מֵאֶחָד מֵאֵלֶּה: וְהוּא אֶת כָּל אֵלֶּה לֹא עָשָׂה, כִּי גַם אֶל הָהָרִים אָכַל, וְאֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ טָמָא: עֲנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנֶה, גְּזֻלוֹת גָּזַל, חִבֵּל לֹא יָשִׁיב. וְאֵל הַגְּלוּלִים נָשָׂא עֵינָיו, תוֹעֵבָה עָשָׂה: בְּנֶשֶׁף נָתַן וְתַרְבִּית לָקַח. וְחַיָּ? לֹא יִחְיֶה. אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה, מוֹת יוֹמָת, דְּמִיּוֹ בּוֹ יִהְיֶה: זֶהוּ הַבֵּן.

ומה עם הנכד? הוא צדיק. והנה הוליד בן, וַיֵּרָא אֶת כָּל חַטָּאת אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיֵּרָאָה וְלֹא יַעֲשֶׂה כִּהְיָ: עַל הָהָרִים לֹא אָכַל, וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ לֹא טָמָא: וְאִישׁ לֹא הוֹנֶה, חִבֵּל לֹא חִבֵּל, וְגִזְלָה לֹא גָזַל. לַחֲמוֹ לִרְעֵב נָתַן, וְעֵרוֹם כֶּסֶף בְּגָד: מַעְנֵי הַשֵּׁיב יָדוֹ, נֶשֶׁף וְתַרְבִּית לֹא לָקַח, מִשְׁפָּטֵי עָשָׂה,

יש לשאול אבא שהבן שלו התקלקל ל"ע – כך כתבו פה בראשי תיבות, והדבר מגיע מנוסח האשכנזים שאומרים כך, "לא עליכם", בעינין. אבל זו טעות, וצריך לומר באל"ף, "לא אליכם", וכלשון הכתוב [איכה א' י"ב], לוא אֱלִיכֶם כָּל עֲבָרֵי דָרֶךְ. במקור בעלון תוצאות חיים לא כתוב זאת כלל, אלא התקלקל ה' ישמור.

של מי הבעיא של הבחור, או של אביו. אבא שלח את בנו לישיבה והבן התקלקל שם, האם האבא אשם, והאם צריך להרגיש בזה חסרון לתקן את עצמו. או שלא צריך כלום, העיקר שעשה את שלו שחינכו. ואם הוא התקלקל, שילך לגיהנם.

נביא מתוך מה שאומר החפץ חיים בשמירת הלשון [שער התורה פרק ט'] בזה"ל, והנה אנחנו שזוכרין תמיד זכות אבות, צריכין לילך גם כן בעיקבות יעקב אבינו ע"ה, וכל אב יראה להרגיל בנו לתורה ולמצוות כל עת היות הבן על שלחנו, והוא עד שנת עשרים ואחת. צריך לטפל בו ולחנכו. ואז אפילו אם יצא לו הגורל לעבודת הקיר"ה – הקיסר ירום הודו, זו הבעיא שהיתה בזמנו בארצו רוסיה, יהרסנה יה, שלקחו את הבחורים לצבא – ובודאי לא יוכל ללמוד בעת ההיא, אעפ"י כן לא תסור ממנו קדושת התורה שלמד עד עתה. וגם במלאת שְׁנֵי עבודתו, כשיבוא לביתו, יהיו כל מעשיו בתום וביושר, ולא יתבייש אביו מפניו. ויצליחו הקב"ה עבור זה בזה העולם וכו'.

כדי להתגבר על היצר והמסיתים אותו להטות בנו מדרך טובה לדרך רעה, יעריך לנגד עיניו השכר והעונש הנצחי שמגיע לאדם ע"י בניו, ואז יִרְף ממנו היצר. דו"ל הזוה"ק פ' בחקותי, פתח ואמר, בן יכבד אב ועבד אדוניו בן יכבד אב, ובמה לאמור כבד את אביר ואת אמך, ואוקמוה במיכלא ומשתיא ובכולא. האיי בחייו דאתחייב ביה בתר דמית. אי תימא פטור מיניה הוא. לאו הכי. דאע"ג דמית איתחייב ביקריה יתיר, דכתיב כבד את אביך. דאי ההוא ברא אזיל באורח תַּקְלָא, ודאי מבזה לאביו הוא, ודאי עביר ליה קלנא. ואי ההוא ברא אזיל

בַּחֲקוֹתֵי הַלֵּךְ. הוא לא ימות בַּעֲוֹן אָבִיו, חֵיה יחִיה:

כתוב בפרשת נצבים, [כ"ט י"ז], פֶּן יֵשׁ בָּכֶם, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שִׁבְט. אֲשֶׁר לָבְבוּ פָנָה הַיּוֹם מֵעַם יִשְׂרָאֵל. לָלֶכֶת לְעַבֹד, אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם. פֶּן יֵשׁ בָּכֶם, שְׂרֵשׁ פָּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה. אומר על כך הרמב"ן בפירושו לתורה בזה"ל, פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שׂוֹרֵשׁ רַע שִׁפְרָח וִישְׁגָּה, וּבִמִּים הַבָּאִים יוֹצִיא פְּרָחִים רָעִים וַיִּצְמִיחַ מְרוּרוֹת, וְזֶה עַל אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם. כִּי הָאֵב שׂוֹרֵשׁ, וְהַבֵּן נֶצֶר מִשְׂרָשָׁיו יִפְרָה. וְהַזְכִּיר הַשׂוֹרֵשׁ, לומר כִּי הוּא יִכּוֹל לְהַבִּיא בְּאִלָּה הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים. שֶׁהַשׂוֹרֵשׁ אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ יִצְמָחוּ, הוּא לִפְנֵי הַיּוֹם, וְהוּא בֹא בְּבִרְיָת וּבִאִלָּה הַזֹּאת.

ואמר 'פורה ראש', לרמוז כי משורש מתוק לא יצא מר. וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד, ולא הרהר כלל בעבודה זרה, לא יוליד בן מודה בה. על מחשבת עבודה זרה כתוב בגמ' קידושין [דף מט:] שהקב"ה מצרף מחשבה למעשה. לכן מה שבפועל הוא לא עבד עבודה זרה, זה אינו מחייב שהוא אינו קשור בה, לכן הרמב"ן מדגיש שהוא אפילו לא הרהר בעבודה זרה.

ממשיך הרמב"ן לדון מדברי הפסוקים דלעיל. ואל תקשה עלי בזה מן הכתוב 'והוליד בן פריץ', כי אמת הדבר, וסוד גדול, לא אוכל לפרש בו. הרמב"ן מתנצל שאינו יכול להסביר את החילוק, אבל מודיע לנו בהחלטיות גמורה שהאמת היא כך.

בעלון פעולת צדיק האחרון, יצא מן השמים שידידנו העורך הרב ניר הי"ו הדפיס את מה שדיברנו בענין בזמנו [יתרו ה'תשפ"א] בשיעור לבחורי הישיבות אשר נדפס בגליון תוצאות חיים. בגלל הפרסום הזה, קיבלו הדברים הד גדול... וינועו אמות הסיפים...

הכותרת שם היא כך, אם יש אשמה באב שבנו ירד מדרך הישר.

לצערנו נראה שהבעיא הזו בזמנינו רגישה מאוד, ולא נחשבת לכוז שאינה מצויה. וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסָּפִים [ישעיה ו' ד']. לכן אנחנו זקוקים להסביר את הנושא.

שאלנו על כך, בעצם יש לתמוה, 'השופט כל הארץ לא יעשה משפט' מה אשם האבא שהבן התקלקל, והרי הדריך אותו בדרך הנכונה, שלח אותו לישיבה הכי טובה, ומה פשעו ומה חטאתו של האבא?

האב אומר לעצמו, אני עשיתי, שלחתי, השקעתי, נתתי הרבה כסף, לישיבה הטובה ביותר. שם הזדמן לו חבר רע שקלקל אותו... מה אני אשם? יכול להיות שגם הבן לא אשם, כי שם הזדמן לו חבר רע. אבל זה רק לכאורה. ראיתי ששאלו את השאלה הזאת (בספר איגרת הגר"א עם ביאור דרך ישרים) את הגר"ח קניבסקי, וענה כך, תמיד הקלקול בגלל ההורים, שהיו צריכים להתפלל. אפילו אם האב חושב שהוא בסדר. וכן ענה הגר"א – יש שחשבו כי היה פה טעות, וזה הגר"א. לא. זהו הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א – שיענשו ההורים אפילו בקלקול שלא מחמתם, שהיו צריכים להתפלל יותר, מכל הלב, לעלייתם ולהצלחתם. ואם היה קלקול כנראה שלא התפללו כל הצורך.

אבל עדיין יש לשאול, וכי ההורים צריכים להתפלל כל היום וכל הלילה, כמשה רבינו תקט"ו תפילות כמנין "ואתחנן", ומה הם אשמים?

חושבני שאחרי ככלות הכל, צריך לומר שיש איזה שורש מסוים שמתחיל באבא, ואפילו שהוא לא אשם, ולכן כדי לתקן את זה צריך להתפלל. ואם כן, לכן זה מוטל על האב, כיון שזה חסרון בו. וצריך להאריך ולהרחיב על זה יותר בפרוטרוט אבל עכ"פ זה מה שכתוב פה. ה' ברוך הוא יזכנו שיתקיים בנו ז'כל בנייך לימודי י"י ורב שלום בנייך'.

שאלה מהקהל: אבל לרמב"ן בעצמו היה בן שסר מן הדרך?

תשובת מרן שליט"א: בעזרי"ת נראה ונבין זאת בהמשך דברינו.

ולפני שנמשיך, נציין כי מה שדיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק כי תצא] על צאצאי הבן איש חי, וכי הרה"ג דוד בצרי שליט"א הוא מצאצאיו.

באורח מישור ותיקן עובדו, ודאי אוקיר לאבוי, אוקיר ליה בהאיי עלמא גבי בני נשא, אוקיר ליה בההוא עלמא גבי קב"ה. וקב"ה חייס עליה, ואותיב ליה בכורסייא דיקריה. ברם זכאין אינון צדיקיא דזכאן לבנין קדישין לגזעין קדישין, עלייהו אתקרי, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' עכ"ל.

ולהיפך ח"ו, אם אין הבן הולך בדרך הישר, הוא בזיון גדול לאביו בעולם העליון שיצא ממנו בן ממרה ומכעיס להקב"ה. כמו שכתב הגר"א באיגרתו הקדושה – הנקראת – עלים לתרופה, שאף אם ידריך תמיד בניו במוסר ולא יקבלום, אוי לאותה בושה והצער והבזיון בעוה"ב.

וכ"ש אם האב עצמו גורם בהנהגתו להטות לבניו מדרך החיים לדרך המות, כמה מהעונש והבזיון והכלימה יגיע לו מזה. וכל עון ועון שיעשה הבן, יהיה גם לו למזכרת עון.

אם אשמת הבן היא בגלל האב, בודאי שהקולר תלוי בו. כאשר אב לא מראה דוגמא טובה לבניו הוא נתפס באשמתם. יכולים להיות אנשים שקוראים עיתון, ובתוך כדי הקריאה הם אומרים לבן שלהם, "תלמד"... אפילו אם הוא חושב שהוא צריך לקרוא את העיתון, לפחות שלא יעשו זאת לעיני ילדיו. אל תראה סתירה מיניה וביה. תצניע את הקריאה ואל תקרא בפניו. זו דוגמא קטנה. ישנם אנשים רבים שמראים לילדיהם דוגמאות שליליות, וחבל. החינוך הטוב ביותר הוא הדוגמא האישית, כידוע.

נמשיך בדברי החפץ חיים, ולא עוד, אפילו אם ימות הבן הזה, והוא כבר זכה במעשיו לישב בגן עדן, גם כן יגיע לו ממנו צער גדול, כי יטלוהו מגדעון ויוליכוהו לגיהנם, למען יראה ביסורי בנו כמי שאמרו חז"ל.

אלו דברי החפץ חיים. ובשיעור דאז הבאתי זאת והרחבתי על כך. יישר כחו של הבחור יהודה חרזי הי"ו שכתב זאת ופרסם לרבים, ויצא מכך תועלת רבה. הוא טורח לכתוב את כל השיעורים בעלונים, אבל הם לא מופצים בצורה רחבה. מכל מקום ענין זה מהווה דוגמא.

התעוררות לאנשים. לא זכור לי בזמן האחרון עוד ענין שכמה וכמה דיברו אתי על אותו הדבר.

והיה אחד מידידנו שחפץ בעילום שמו, שאמר לי דברים בצורה מאד חזקה, לכן ביקשתי ממנו שיעלה את זאת על הכתב.

הוא קרא את הכתוב בעלון פעולת צדיק וכתב אלי כך, בראשונה כשקראתי הדברים, נחלשה דעתי מאד. כי הדברים קשים לא ניתן להלמן, דברים סתומים וחתומים ובקיצור נמרץ, כגון דברי החפץ חיים (הגר"א) והמכה בפטיש הגר"ח קניבסקי זצוקל"ה, עד שהישוב שיישב כת"ר אין בו כדי להשיב הנפש למקומה.

גם כשהראיתי הדברים לחברים מקשיבים, כזאת וכזאת היתה בפיהם, וכמעט שנפשנו יצאה בדברו. עד שלכאורה היה עדיף שלא לכתבם. רק כיון שאנו אנשי אמת ועובדי ה' באמת, היה לנו כח לסבול הדברים.

אך זאת היתה נחמתי, באשר ידעתי שכאשר יניף כת"ר ידו בעומק סוגיא זו, הדברים יתהפכו לטובה ויהיו למשיבים נפש. ולא רק שחלישות הדעת אין כאן, אלא איפכא, ויש ענין שיתהפך הכל לטובה בעזה"י.

ראשית. מה ששמעתי אומרים שגם לאברהם היה בן ישמעאל. וכן ליצחק, עשו וכו', איך נקבל טענה זו, כאשר ברור לכל שיש בזה דברים עמוקים עמוק עמוק מי ימצאנו.

אכן הוא צודק. ישמעאל ועשו שיצאו מאברהם ויצחק אבותינו הקדושים, המקובלים ביארו זאת, ואפשר לראות זאת למשל בפירוש פעמון זהב למהר"י ונה על פרקי אבות שהדפסנו שם פירושו. הטעם הוא כדלקמן. אברהם נולד מתרח שהיה רשע גמור, וישנה פסולת בשורש. לכן אדרבה, היה צורך שיוולד ישמעאל, כדי שהפסולת כולה תלך לישמעאל ויצחק יצא זך ונקי. כך היה לאט לאט, עד יעקב, שעליו אמרו חז"ל [ויקרא רבה פרשה ל"ז אות ה'] שמיטתו שלימה.

שנית, גם הטענה ששמעתי שגם החפץ חיים והבן איש חי לא זכו לבנים תלמידי חכמים –

אח"כ הבאנו גם כן כי לצערנו הדור הרביעי שלו הם חילוניים. ובשיעור המודפס הוספתי, היכן הם צאצאיו של הגר"ש שקאפ בעל שערי יושר, שהוא אחד מראשי הישיבות שעולם הישיבות עומד עליהם. הוספנו כי הרשעה ש' אלוני היא נכדתו, וכמדומה לנו שבניה חזרו בתשובה. ע"כ מתוך הוספתנו על השיעור בזמנו.

ידידנו הרב א' חסן יצ"ו העיר לי על כך בע"פ, וביקשתי ממנו שיעלה זאת על הכתב, וזה לשונו, כמדומה שהגר"ר דוד בצרי ואחיו הם נינים של "אחות" הבן איש חי, ולא שלו עצמו [ומאידך הם נינים של הגר"ר יהודה פתיה]. וכן הגר"ר יהודה צדקה היה נכד "אחותו" של הבן איש חי.

הוא כתב כי כן רק נדמה לו, אבל משו"ה בדקתי זאת, והדבר נכון. אכן המקובל הגר"ר בצרי ראש ישיבת השלום, אשר זכיתי בזמנו לשמוע ממנו שיעורים בספר אוצרות חיים מאת מהר"ח ויטאל, ובשער הכוונות, סבתו היא בת אחות הבן איש חי.

הוא מעיר עוד בזה"ל, ש' אלוני הידועה, לא היתה נכדת הגר"ש שקאפ, אלא היה לו חתן הגר"ר שרגא פייב הינדס זצ"ל מרבני הישיבה בגרודנא, ובתו שגדלה אצל סבה נקראה פייגה "אילנית", והיתה חברת כנסת בשנים תש"ט – תשי"א. עם זאת לא ידועים צאצאיה שומרי תורה ומצוות. לכן נראה שלא. היה לה בן מפורסם, חייל בשם אורי אילן שאיבד עצמו לדעת רח"ל בשבי בסוריה.

יישר חילו לאורייתא.

היכן הם צאצאי החפץ חיים? בזמנו [מוצ"ש"ק פקודי ומצורע ובהר התשפ"ב] דיברנו על בנו הרה"ג אריה לייב, שהיו כאלו שהיה להם טענות מסוימות עליו, אבל ההמשך כנראה שכבר סטו לגמרי. סיפרנו סיפור ידוע עם בתו בורשה שלמדה באוניברסיטה, אך כנראה שהיא לא התרחקה יותר מדאי. היא ביקרה אצל סבה החפץ חיים פעמיים. הנכד הידוע בעיקר ההולך בדרכו של החפץ חיים הוא הגר"ר הלל זקס.

אכן נושא זה מטיל פגם ח"ו ומביך. כמה וכמה דיברנו אותי על כך, וזו ראיה שהענין גרם

לא מדויק. כי אין המדובר על הבנים אלא על כמה דורות לאחר מכן – גם זה לא מתיישב על לבי. א'. משום שגם שם רואים שהדברים עמוקים (לא עמוק כמו אצל האבות, אבל יש סיבות מיוחדות) והראיה שזה יחידים. אבל כאן הוא עומד על הנקודה – משא"כ בדורנו, שכמעט אין בית אשר אין שם מת. ולפעמים, כמה. ולפעמים, כמה וכמה.

ב. הנני לצטט דברי הפלא יועץ בערך זיווג וזה לשונו, וכל שלמות הולד במדות וברעות, תלוי בזמן הזיווג ובכונת הזיווג, אי לזאת לו בכח ולו בחיל יגבר איש לקיים מצוותו דבר בעתו, ויתאמץ במצותו איש ואשתו לחשב מחשבות טהורות זכות וברות. וזר לא יקרב במחשבות, שום מחשבה זרה, כי קרוב הוא להיות בעילתו בעילת זנות, ונפש הם חובלים ובנים זרים ילדו רעים וחטאים וטפשים בנים משחיתים כל מום בם.

כנראה שהמלים הבאות דוקרות בלבם כמדקרות חרב. ומה יתאונן אדם חי, כשיש לו תרבות רעה בתוך ביתו, גֶּבֶר על חטאיו, שהוא גורם רעה לעצמו. וזו רעה חולה ואכזריות גדולה, יותר משוחטי הילדים. ואם היו יודעים הבנים שהוא גֶּרְמָא להם בנזיקים, היו צועקים מרה עליו באמר, למה עכרתנו ובעזן חוללתנו? וכי ישאו את עונם, אב ואם נוטלים חלק בראש, כי הם אבות הטומאה ואין על הבנים כל כך אשמה. כי מאחר שהיסוד רעוע, והשורש רע, והקליפה בנפש לוטָה, מה יעשה אותו הבן ולא יחטא. כי נפש רשע, אֶתָּה רע, וצריך עמל וטרח ויגיעה רבה כולי האי, ואולי יוכל להפך טבעו ומזגו הרע.

לא כן לקדושים המקיימים מצותם בקדושה ובטהרה כדת מה לעשות, אוכלים פירות בעולם הזה שישמחו ביוצאי חלציהם בהיות פְּרִים קדש הילולים, אנשים חכמים ונבונים, שלמים במדות וברעות, מלאים דעת ויראת השם. שאין שמחה לאיש בעולם, גדולה מזו. ויתנו מעדנים לנפשם לעולם הבא.

מה נדבר, ואין הפה יכול לדבר, רעת האדם שאינו נזהר, להתקדש בשעת תשמיש, ורב

טוב למי שהוא נזהר, אחד אנשים ואחד נשים, שיהא זרעם זרע קודש זרע אנשים. הנה כי כן יזהר כל איש ויזהיר את אשתו ואת בניו ובנותיו ואת כל הסרים למשמעתו באזהרה גדולה, וירים כשופר קולו לפני חילו, אל יבוש ואל יכלם מלדבר בדברים שבין איש לאשתו לכבוד אל וקדושתו ויצוח כי כרוכיא, באמור חוסו על קונכם ועליכם, ועל נפשות יוצאי חלציהם, והיזהרו מאד, חזקו ואמצו להתקדש בשעת תשמיש קיום המצוה. והאריך שם עוד בענין זה.

אלו מלים מבהילות. אדם עלול להרגיש כי הבעיא היא שלי, ואדרבה, אולי עיקר האשמה היא ממני. אבל ישנו צד שני למטבע.

[שמעתי בקלטת של הרה"ג ברוך גריינמן שליט"א ששמע מאחד מגדולי הדור בבירור, כי בן אחד שלו שיצא לתרבות רעה רח"ל היה זה בגלל שחשב מחשבות שאינן קדושות בשעת הזיווג. וכבר אז בילדותו חשש מזה, כי היתה לו הרגשה לא טובה מכך. העורך שאול נר"ו].

ובודאי שהדברים לא נוגעים לחסידי קמאי קדושים אלו (החפץ חיים, הבן איש חי) וכאלו. אבל אנחנו בדור יתום ומבולבל, בעלי תשובה מכל הסוגים והמינים, שהגיעו משאול תחתית, כל אחד ממקומו הוא לפי עניינו. וגם לאחר שחזרו בתשובה, הרי כת"ר שיושב על כס ההוראה, יודע איזה שאלות מגיעות לפתחו. אין הפה יכול לדבר ואוזן לא יכולה לשמוע, ואעפ"י כן כת"ר נדחק לפעמים להשיב לפי המציאות וכו'.

אין הדרכה בעניינים אלו, לא לפני החתונה, וכל שכן לא אחרי החתונה. וגם אם יש לפני החתונה, זה חתום וסתום ובקיצור נמרץ. ומי יודע אם בכלל מבינים, ולא יודעים עד היכן הדברים מגיעים. ואחרי החתונה, כל אחד מגשש באפילה עם רבותיו בצנעא וברמיזה, הס לא לדבר!

ומעתה אדם שיש לו בן או בת או כמה רח"ל שסרו מן הדרך, מאיזה צד ומאיזה פנים יִמָּצָא להתנחם, ואנה יבוא? ובאיזה דרך ישפן אור?

תשובת מרן שליט"א: בהמשך, הדברים יובנו [וכדלקמן בשם מדרש תלפיות]. כעת אני מדבר בקיצור.

לגופו של ענין, אמנם הרעיון הוא בודאי נכון ואמתי, אבל לא מסתבר שהרמב"ן כאן התכוון לכך.

סיבה נוספת לַדָּבָר היא מפני שהוא בעצמו כתב זאת באיגרת הקודש שלו. זו איגרת מפורסמת של רמב"ן, שהביאה בספרים רבים. ואעפ"י שלא מפורש שם שכן רשע מתהווה ממחשבות שאינן טהורות, מכל מקום זוהי רוח הדברים. ואעפ"י שיש המפקפקים בכך ואומ' שגדול אחר חיבר את האיגרת הזו ולא הרמב"ן, הרי יש לנו ראיה מכאן שהוא בעצמו חיבר. וכדלקמן ד"ה מכאן.

[לגבי שאין כוונת הרמב"ן מפני המחשבה בעת הזיווג. יש לחזק דברי מעכ"ת, שהרי עניין זה אינו סוד, שכן נזכר גם בדברי הפשטנים, כגון מהר"ן בן ישעיה בספרו אור האפילה פרשת בראשית ריש דף נ'. איתמר].

הסיבה השנייה שהבאנו מקודם, שאמרו אותה אחרים, שהרמב"ן לא גילה את הטעם משום שבנו בעצמו סר מן הדרך. כך ראיתי בספר נחלת דבש [צהלי ורוני יושבת ציון, דף נ"ו] שם מובא כי הוא שואל את הרה"ג משה שפירא על כך, וזה לשונו בתשובת הגרמ"ש, העולם אומרים שמה שכתב הרמב"ן, ואל תקשה "עלי" בזה, הוא מפני שכן אירע לרבינו הרמב"ן בעצמו שהיה לו בן שהמיר דתו רח"ל. אני מתפלא על ההבנה הזו. הם מדייקים את המלה "עלי", כביכול כוונת הרמב"ן לו' לקורא, אל תבוא אלי בטענות אישיות, כי יש בכך סוד גדול. ומה הסוד? היה זה סוד בין הרמב"ן לבין אשתו, וכפי שנראה לקמן. פירוש זה הוא מאד מוזר, ולכן אינו נראה לי גם כן.

[נראה לי שהגרמ"ש גופיה גם כן לא ניחא ליה בהבנה הזו, שכן הוא השיב לו בלשון "העולם אומרים", היינו שרצו להסמיך את המעשה ההוא על דברי הרמב"ן כאן, אבל גם הוא סובר שזה אינו ניתן להיאמר. העורך שאול יצ"ו.

אנא כת"ר ינחמנו מעצבון ידינו וממעשה ידינו, וככל אשר ישית עלינו כת"ר נעשה בעזה"י כן. ויקויים בנו ובזרענו יושב י"י אלהיך את שבותך ורחמך, ושב וקבצך וגו', אם יהיה נדחך בקצה השמים, משם יקבצך י"י אלהיך. ולא ידח ממנו נדח, אכ"י"ר.

*

דבר ראשון צריכים להבין מה הוא הסוד הגדול שהרמב"ן מיאן לפרשו. ישנן כמה הבנות מה הוא הסוד, ובכדי שהדברים יהיו מסודרים אגיד את התמצית בהתחלה, ואחרי כן אפרט בלי נדר.

ישנם שהבינו כפי שהובן מתוך המכתב שקראתי מקודם, שהדבר תלוי בשעת הזיווג. הסיבה שהבן הרשע פרש מן הדרך, היא מפני מחשבות שאינן טובות וטהורות בזמן קיום המצוה. זו הבנה ראשונה.

וישנם שהבינו הבנה שנייה, שהרמב"ן לא גילה את סודו בגלל הבעיאי שלו בעצמו, כי בנו המיר את דתו ויצא לתרבות רעה.

ויש שהבינו הבנה שלישית, שהסוד הוא גלגול הנשמות, והיינו שנשמת הבן היא נשמה מגולגלת.

אלו שלושת הפירושים לדעת את אותו הסוד הגדול שהרמב"ן לא רצה לגלות.

שני הפירושים הראשונים אינם נראים לי, אלא רק הפירוש האחרון, וכדלקמן.

הפירוש הראשון שהבאנו, שהרמב"ן נתכוון לכוונה שאינה טהורה בזמן הזיווג, הטעמים שאינו נראה לי, ראשית, מפני שאינני רואה סיבה להסתיר זאת, ואדרבה, מצוה לפרסמו. מדוע להסתיר את הסוד ההוא? אדרבה, רצוי וצריך לפרשו. ובמציאות אנחנו רואים שהסבירו זאת בספרים רבים, בלי שום קשר לדברי הרמב"ן הללו. כתבו על כך בצורה מפורשת. מה יש פה להסתיר? לא מובן. צריך להודיע זאת בשער בת רבים. להודיע ולגלות זאת לציבור. למה הרמב"ן הסתיר זאת.

שאלה מהקהל: אם האב צדיק, כיצד יתכן שהוא חושב מחשבות שאינן טהורות?

אבל אם כן לכלהפחות היה לו להעיר. יב"ן].
הסיפור המופלא הזה, מובא לראשונה בספר
קב הישר [פרק פ"א] בזה"ל, שמעתי מעשה
נפלא, שהרמב"ן כתב בספרו דרוש אחד,
ואמר, כל ברישראל שהמיר דתו, ועובד איזה
עבודה זרה מן האומות, אזי צריך לידע שאותו
הבן אינו מזרע ישראל הוא, כי בודאי הוא מזרע
האומות, או בן תמורה.

מכאן יש לי ראייה שהרמב"ן כתב את איגרת
הקודש, כי שם ישנם דברים קרובים לזה. וכמו
שהקדמנו. אך משום שבעל קב הישר פתח
ואמר 'שמעתי', כנראה שהעניין לא נמסר או
לא נכתב בצורה מדויקת כל כך.

ולא היו ימים מועטים, עד שהמיר בן אחד מבני
הרמב"ן את דתו. רחמנא ליצלן. ואז שלח
האפיפיור – נראה מן הענין שאינו אפיפיור
כפשוטו דהיינו ראש דתם, אלא המושל – אחר
הרמב"ן ואמר, רְאֵה הדרוש שלך שנדפס
מקורב, ועתה נכשל זרעך בדברך.

ואז הלך הרב הרמב"ן ז"ל לביתו סר וזעף.
וכשבא לביתו, היה יושב ובוכה על הארץ והיה
מסגף עצמו בסיגופים גדולים. והיה יותר
מצטער על הדרוש שהדפיס, יותר מצער בנו
שהמיר דתו.

הלשון כאן היא הספר שהדפיס, אבל הדבר
אינו מדויק, כי בזמנם לא היה דפוס. הוא
מתכוון לומר הספר שכתב, ושהועתק. ולא היה
אוכל ושותה כמה ימים, עד שבאה אשתו אליו,
והיתה מדברת על לבו שלא יהיה בצער.

היא נוכחה לראות שהוא ממש בצער עצום, ואז
היא גילתה לו את הסוד. כי פעם אחת היתה
הולכת לבית הטבילה שהיה רחוק מביתה,
וכשהיה לילה היתה רוצה לילך לבית בעלה,
אז ראה שר אחד אותה, וצויה השר לעבדיו
שיקחו האשה לביתו, והיה השר מאנס אותה,
וממנו התעברה. עד היום היא לא גילתה
לרמב"ן את הסוד. רק היום לאחר זמן שהוא
המיר את דתו, מאחר שכבר עברו עשרות שנים
מאז שנולד. מסתמא הוא היה בן עשרים או בן
שלושים. ואם לא תאמינו לי, הרי יש אצבע
שלו עדיין בידי שגרסתי בשיני את האצבע

שלו. היא לא יכלה לעצור ולמנוע אותו, אז
במקום זה היא נשכה בכל כחה את האצבע
שלו.

אפילו שעברו עשרות שנים, היא הצליחה
לשמור את האצבע שלו למזכרת, וזאת משום
שהרמב"ן היה רופא, וכנראה היה לו איזה
"חומר משמר" ששמר על האצבע עד היום. כך
נלע"ד בס"ד. היא הביאה והראתה לו את
האצבע, שייווכח במו עיניו.

וכששמע הרב הרמב"ן ז"ל את דברי אשתו, אז
קם מהארץ, והיה שמח שמחה גדולה, ואמר
לאשתו נישמתני. אז תקף אזור כגבר חלציו,
והלך לאפיפיור וסיפר לו דברים האלה. הוא
רצה לאמת את הסיפור. ותקף שלח האפיפיור
לאותו השר, ובא אליו והיה על ידו בית היד
שקורין הענטשי"ך – כפפות – וצויה האפיפיור
להסיר ההענטשי"ך מעל ידו, ולא רצה השר.
ואז צויה האפיפיור לעבדיו להסיר בית היד
שקורין הענטשי"ך בחזקה מעל ידו, אז ראה
האפיפיור שחסרה אצבע אחת מידי. ושאל
אותו מה טיבה של אצבע זו? הודה השר שפעם
אחת היה אונס אשת איש אחת מבני ישראל,
והיתה גורסת את אצבעו בשיניה.

אז אמר לו הרמב"ן, רְאֵה שהתורה שלנו היא
אמת, ודברי חכמים ודברי ה' הן אמת.

מסיים על כך בעל קב הישר, מהמעשה הזה
נלמד שהכל תלוי באשה. כי לפעמים יש אדם
רשע ויש לו אשה צנועה, יהיו לו בנים טובים
צדיקים וישרים, ולפעמים יש אדם צדיק ויש לו
אשה רעה, ויש לו בנים רשעים. ואמנם הוא לא
מתכוון ח"ו לומר שאשת הרמב"ן היתה רשעה,
כי נראה שהיא לא היתה אשמה כלל ועיקר.
הוא רק מתכוון להביא דוגמא והוכחה לקדושת
הזיווג.

מיהו רב גדיאל נער המוזכר בתפילה על הפרנסה,
וסיכום הדברים דלעיל לדעת מרן שליט"א.

אך מצד שני, ברור שהקדושה והצניעות
מוסיפים מאד לקדושת הבן. אם חושבים
מחשבות קדושות וטובות, אפילו אם הבן יגיע
ויהיה בתוך כל הטינופת, היא לא תזיק לו.

תשובת מרן שליט"א: על שמואל הפירוש הוא מפני שהוא היה חכם גדול כמו נער, והורה הוראה בשחיטה, אעפ"י שהיה אז בן שתי שנים, כמבואר בגמ' ברכות. אבל אבדוק זאת בס"ד. אולי נאמר כי גם מפני שרב גדיאל היה חכם גדול כמו נער קראוהו כך. יתכן שאתם צודקים בהערתכם. אין צריך להגיה. בנתיים נכון לעכשיו אני מסכים אתכם עד שאבדוק את מה שרשום אצלי על כך. [אחר שעיינתי שם, והוא בנפלאות מתורתך פ' האזינו ע"פ אמרתי אפאיהם, הנני מסכים שאין צורך להגיה, ואכמ"ל].

נמשיך לקרוא מדברי המדרש. ויהושע בן יהוצדק הכהן הגדול עומד עליו, ואוחז בו ומעמידו על רגליו (ואומר לו, קום לך חורי חורי הם בניך). [שבעים] תעניות התענה רבי יוחנן בן זכאי כדי לראותו, והראוהו גנוי שבעה רקיעים בחלום, ובסוף כולם ראה אותו כוזהר הרקיע, ושבעים מלאכים סביבותיו וחמשים מפתחות בידו, וכמה צדיקים כתות כתות לפניו, ואותיות שם המפורש על ראשו, ונגנו מיד ולא ראהו. היה שואל עליו ואמרו לו עד כאן הורשית, זהו מראה הקשת אשר יהיה בענן. ממש מבהיל. אפילו לרבן יוחנן בן זכאי לא היה זכות לראותו כי אם לזמן קצר. ואכמ"ל בטעם הדבר.

חזרו חכמים על אביו (לחקור אחריו) ומצאו שמעולם לא ראה צורת אדם [רשע] ולא נסתכל בקשת בריתו, ולא הוריד ידו מטיבורו ולמטה, ולא קם מן התורה להשתדל בדרכי העולם, לא היה צדיק בעולם בצער שלא היה עמו בצער, מעולם לא דבר דבר חוץ מן התורה או מן דרך התורה. הוא הוליד בן זה ומת, ילדתו אמו ומתה, ונשאר יתום וגדל הוא בצער ולמד תורה הרבה והרגוהו, וזכה לכל זה. מובן איפוא שאביו היה קדוש עליון. [הערת העורך: חלק הועתק מאוצר מדרשים אייזנשטיין].

בעל קרנות צדיק מסיים על כך ואומר בזה"ל, הבט וראה כמה זכות מגיע לנזהר בשמירת הברית, שכל מדותיו הם תיקון לשמירת

הקדושה בשעת היצירה משפיעה עליו מאד. וזה הסיפור על רב גדיאל נער שהננו מזכירים אותו בתפילת הפרנסה הארוכה, שרבים אינם מבינים ולא יודעים מי הוא רב גדיאל ההוא, ומה היה מעשהו? הוא לא מוזכר בכל הש"ס ובכל המדרשים. ועוד מזכירים אותו לפני עשרה הרוגי מלכות.

רק במסכת שבת [במשנה דף ק"ג] כתוב כך, שם משמעון ומשמואל, נח מנחור, דן מדניאל, ג'ד מגדיאל'. סתם. ולא התכוונו שם אליו, כי יש שם זה כבר במרגלים [במדבר י"ג, י'] גדיאל בן סודי.

המקור הוא במדרש קדמון הנקרא מדרש גן עדן, ומובא גם בספר קרנות צדיק [פרק ג'] בשם כתבי האר"י בזה"ל, אגיד את הרשום בכתבי האר"י ז"ל, שבהיכל נוגה בגן עדן יש ראש ישיבה, והוא רבי גדיאל נער, וכל עמקי וסתרי התורה הוא מגלה, וכל הצדיקים תאוותם עליו. והוא נולד בימי השמד, והיה לומד תורה בן שבע שנים. ובאו הגוים ומצאוהו לומד, ועשו את גופו חתיכות חתיכות. עד שעלתה נשמתו למרום, וזכה שהעמידו הקב"ה לפניו, ונשבע לו להנחילו היכל נוגה, ולגלות על ידו סתרי תורה מה שלא נגלה קודם לכן. וכל הצדיקים שבגן עדן מתאווים לראותו, ושומעים ממנו סתרי התורה וסודותיה. והוא נופל על פניו, וגועה ובוכה על שלא זכה להיות לו בן בעולם הזה.

לפי המובא כאן הוא היה בסה"כ בן שבע שנים, אבל לכאורה נראה שזוהי טעות וצריך לומר בן שבע עשרה שנים. מכיון שאומרים רב גדיאל נער, לא מתקבל על הדעת שהוא היה בן שבע שנים, כי לא מצאנו שילד קטן כ"כ ייקרא נער. אלא רק אם הוא בן י"ג או י"ד שנים. מסתברא שהוא כמו יוסף הצדיק, שנאמר עליו [בראשית ל"ב, י'] יוסף בן שבע עשרה שנה, הִיָּה רָעָה אֶת אָחָיו בְּצֹאן, וְהוּא נֶעֱר'. לכן נראה שצריך להגיה שהוא בן י"ז שנים.

שאלה מהקהל: אבל על שמואל כתוב [שמואל א' א' כ"ד], וְהִנֵּה נָעַר. וכן כתוב על משה רבינו [שמות ב' ו'], וְהִנֵּה נֶעֱר בֶּכָה.

הברית, דוק ותשכח. ועל ידי זה זכה להוליד בן זה, כי השומר בריתו יהיו בניו צדיקים.

נסכם את הענין. אנחנו סוברים שהפירוש האחרון הוא האמת, והיינו שהילד שיוּרד ברוחניות הוא מפני שהוא נברא מגלגול נשמה. הפירוש הראשון הוא שהרמב"ן נתכוון לסוד זה, אינו מסתבר, כי אין סיבה להסתירו. והפירוש השני המובא בספר נחלת דבש, שהסוד שמפניו הרמב"ן לא יכל לפרש הוא סוד בינו לבין אשתו, לכן הוא כתב, לא אוכל לפרש בו, מלבד מה שהערנו לעיל, הנה אנחנו כבר רואים שהסיפור התפרסם ונודע לבעל קב הישר שהיה כמה דורות לאחריו. וכי הוא היה סוד? הנה רואים שהוא התגלה. אולי אמנם אפשר להידחק ולומר כי הסיפור עבר מפי השמועה. וכיון שהרמב"ן ואשתו נפטרו לעולמם, הם כבר יכלו לפרסם אותו.

אבל בכל זאת נראה לי שאי אפשר לפרש כך, מפני הטענה העיקרית דלקמן. לדבריהם, הרמב"ן מתכוון לומר אל תקשה עלי ממה שקרה לי עם בני, כי היה כאן איזה סוד שאינו ידוע. אמנם זה לא הפשט, כי מובן מדברי הרמב"ן שהוא מקשה על מה שאמר מקודם. הוא כתב שמשורש מתוק לא יצא מר, אז אל תקשה וכו'. זה הפשט. קשה לומר שהדברים חוזרים על הרמב"ן בעצמו, כי הוא מביא את הפסוק וְהוֹלִיד בן פִּרְיָן, והנה זה אינו בנו אלא בן של־ישר הגוי. הרי בפסוק כתוב מפורש וְהוֹלִיד, שהולד מתייחס אחריו, כעין שכתוב [בראשית כ"ה י"ט], אֲבִרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. לכן פירוש זה אינו נראה ואינו מסתבר.

בספר הציוני על התורה, להרב המקובל מנחם ציוני, הביא את דברי הרמב"ן. וזה לשונו, כתב הרב ז"ל, כי משורש מתוק לא יצא מר, וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא הרהר כלל בעבודה זרה, לא יוליד מודה בה.

בכאן סוד שחייב אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש כמו שארז"ל, (גדול) [קשים] הרהורי עבירה מגופא דעובדא, כי החוטא בְּזָפוֹת המחשבה, יגע בצנור העליון, דבר שאין בו גשם ועובי וחומר, וישתבשו המקורות, כמי שיגע

במלך עצמו בעת מלחמה. אבל החוטא בגוף, הלא החומר והצורה אשר לא יפעל בלתי הצורה, ואי לאו הצורה לא יחטא הגוף. דהיינו, פגם המחשבה מזיק למעלה גבוה גבוה, יותר מאשר המעשה בפועל. ויש אריכות על כגון דא בנפש החיים להגר"ח מולאזין, ושאר ספרים]. מבואר לכאורה שהוא מסביר זאת על ענין קדושת הזיווג.

אבל לאחר מכן, כאשר הוא מביא את הפסוק וְהוֹלִיד בן פִּרְיָן מובן שהוא מסביר זאת על סוד הגלגול, אך הוא מרמז על כך ואינו אומר זאת בהדיא. וזה לשונו, ואל המאמר הראשון אשר דיברנו בו. אשר מְטָהוּר לא יצא טמא, אל תשיב עלי מאמר [יחזקאל י"ח, י'] וְהוֹלִיד בן פִּרְיָן. כי הדבר אמיתי, לא יצא טהור מטמא כי כל עורב למינו, צדיק מצדיק. זרוע חדשה אתן בקרבכם, זהו לעתיד לבא. וכן מאמר חז"ל, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ואז חדשים מקרוב באו ירדו לעולם נשמות חדשות לא שְׁעָרוֹם אבותיכם ומלאה הארץ דעה. ולא כדברי האומרים שאין למעלה נשמות חדשות אשר לא הורקו מכלי אל כלי.

ומאשר אמרנו על פסוק וְהוֹלִיד בן פִּרְיָן, אל תתמה על החפץ. כי בן פִּרְיָן הוא בודאי, ומגלגלין זכות ע"י זכאי, (וחייב) [וחובה] ע"י חייב, ולו נתכנו עלילות ומה מצעדי גבר כוננו. ונכלל בסוד, רשע וטוב לו צדיק ורע לו. וזה סוד, כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא בישמעאל, ביעקב ולא בעשו. כי מן הנכון שענפי האילן ידמו לשורש.

ואם תשיב עלי מאמר זיאהב יצחק את עשו, ראוי הוא כי ציד בפיו, ופחד יצחק מן הדומה לו וכו'.

בתוך הדברים שקראנו כתוב, בן פִּרְיָן הוא בודאי, זמגלגלין זכות ע"י זכאי וחייב ע"י חייב. נראה כי כאן הוא רומז בלשונו בעדינות ובהסתרה על סוד 'הגלגול'.

גם בכתבו בזה"ל, ונכלל בסוד רשע וטוב לו צדיק ורע לו. הרי הגמרא אומרת על כך [ברכות דף ז' ע"א], רשע וטוב לו, זהו רשע בן צדיק. צדיק ורע לו, זהו צדיק בן רשע. וביאורו הוא

זהו מספר הציוני, וגם מהר"ם ריקאנטי בפירושו לפרשת נצבים] אומר כך, כי לאחר שהביא את דברי הרמב"ן הוא כתב בזה"ל, ואני שמעתי ולא אבין.

ואולי – רואים שהדבר היה בגדר ספק אצלו – כי כוונת הרב ז"ל היא כי אין נקראין בניו רק החדשות, דהיינו נשמות חדשות שנבראו בפעם הראשונה. והצדיק לא יוליד בן חדש, רק אם יהיה צדיק כמוהו. ואם תמצא שהוא פריץ ושופך דם, דע כי הוא בן הפריץ, שזה הצדיק הולידו, ולא היה זה הצדיק אביו הראשון. והראיה, שלא נקרא זרע רק הצדיקים, שנאמר 'כי ביצחק ייקרא לך זרע', ואמרו רבותינו ז"ל ביצחק ולא בישמעאל, ביצחק ולא כל יצחק, רק ביעקב ולא בעשו.

וכן הוא גם כן בפירוש תלמיד הרשב"א, למה"ר מאיר אבוסואולה שכתב בזה"ל, ואפילו נשמה ענושה מאותם הנאמרים בהם פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עָם גָּבֵר [איוב ל"ג, כ"ט] – ששם נרמז סוד הגלגול – לא יבוא שמוליד מודה בה בעבודה זרה.

ומה שאמר הכתוב בצדיק גמור והוליד בן פריץ, אמת הדבר ויש בו מסוד העיבור. ואני לא שמעתי בו דבר אלא בדרך איפשר, דהיינו אפילו שאין לי בזה פירוש מקובל מרבותי, יכולני להסביר מדעתי בדרך אפשרות. כי יתכן כי הצדיק ההוא חטא כבר עון פלילי בסוד העיבור, ואם עתה הוא לבבו ישר עם השם הכבוד, כבר חטא לשעבר. ובנו זה הוא בפועל ולא בכח, והוא נשמת חלל רשע. דהיינו, אפילו שהוא אביו מבחינה מציאותית, וכמו שאומרים היום, "אב ביולוגי", בכל זאת בגלגול הקודם הוא שייך למישהו אחר, ואז הוא היה רשע. ומה שאמרנו שלא יוליד מודה בה, כוונתנו הוא שלא יוליד מן החדשים, ואינו מְדוּר פְּעָמִים שלוש עם גבר.

הנני רואה שהזמן קצר, וחייבים לסיים, לכן נקצר ונאמר כי אפשר להתנחם, בכמה אופנים, ומה הן העצות להורים כאלו.

נקדים לפני כן, כי בגליון תוצאות חיים ופרשת ויקהל פקודי ה'תשפ"א הוספנו להביא על מה

שלא כפשוטו, אלא שהוא בעצמו גלגול של צדיק, וכן להיפך.

הרמב"ן לא רצה לומר במפורש שזהו מפני סוד הגלגול, משום שבזמן הראשונים עד לתקופת האר"י ז"ל הדבר לא היה ידוע אלא ליחיד סגולה, והוא היה סוד כמוס וחתום. אך לאחר מכן, ואפילו בדורנו, אפילו הילדים יודעים על ענין הגלגול, וגם אנשים פשוטים.

ממילא אין פלא מדוע הוא אמר שאינו יכול לפרשו. אפשר לראות בפירוש הרמב"ן פ' וישב על פרץ וזרח, וכן בהקדמתו לפירושו לספר איוב, כי סודו של איוב הוא מפני הגלגול. לכן הוא סבל כל כך. הרמב"ן שם לא כתב זאת במפורש, אלא רק שתי שורות קצרות, ברמזים כמוסים. רואים איפוא שהם הסתירו מאד את סוד הגלגול.

נראה לי שהסיבה לכך שהגדולים מיאנו לפרשו, כי לפשטנים יש הרבה קושיות על כך שלא ניכנס אליהם כעת. הרדב"ז למשל בספר מצודת דוד מביא ארבע עשרה קושיות שנשאלו על סוד הגלגול, והוא מתרצם אחת לאחת. גם בספר לחם שלמה למה"ר שלמה הכהן אומר כי אותם שאינם מאמינים בכך דוחים זאת וטוענים טענות מטענות שונות, כיצד הדבר יתכן וכו' וכו'. וז"ל בתחילת השער העשירי [דף ש"ז], סוד הגלגול, אסור להודיעו לאשר הרחיקו מן הקבלה דרכיהם, כי יש להם טענות של שקר, ואמרו איך יתכן זה [ועיי' פסחים דף קיג:] דטוֹבִיָּה חָטָא, וְיִיגוֹד מִנְּגִיד וכו'. והבאנו זאת כבר בשיעור מוצש"ק חיי שרה התש"פ בשל"א.

ובקיצור, הדבר סובל אריכות וצריך הסברים ופרטים רבים, לכן הם העדיפו למסור זאת מפה לאוזן.

ומה שדיברנו על ענין גלגול של צדיק בן רשע ורשע בן צדיק, כך מסבירים את מה שאומרים בוידוי, אבל חטאנו אנחנו ואבותינו, אבותינו הם הגלגול הקודם שלנו שאנחנו נחשבים בניהם. ממילא גם מי שלא חטא את מה שהוא אומר כעת בוידוי, מכל מקום הדבר שייך על הגלגול הקודם שלו.

והתשובה שהקדוש ברוך הוא חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח. ומה עושה, כל הנשמות מדור המבול ואנוש והפלגה שאמרו לאל סור ממנו כו', שותלן בכל דור ודור כאמרו רבותינו ז"ל, כדי שיתקנו מעט מעט זעיר שם זעיר שם. וכיון שכן, כשרואה הקדוש ברוך הוא צדיק גמור אחד מקדש עצמו בשעת תשמיש וכוונותיו קדושות וטהורות, שותל שם מאותם נשמות, אולי והלואי על ידי כל זה יכנס מעט מזער אל הקדושה, ואף על פי שיהיה רשע גמור עם כל זה אינו ממש כמו שהיה בראשונה, דקדושת הצדיק יכול להביאו לגדר זה ברוב כוונותיו הקדושות.

זו אפשרות נוספת שתיתכן.

ואחרי ככלות הכל איננו אומרים שאין לכך עצה, אלא כמו שאמרנו שתפילות רבות יוכלו לעזור, וכבר הזכרנו את הזמנים המתאימים לכוונה זו. ובפרט בימים האלו לכוון במלים 'איה מקום כבודו', שדיברנו בשנים שעברו [מוצש"ק וילך ה'תשע"ח, ומוצש"ק בראשית ה'תשע"ט, ומוצש"ק נצבים ה'תשפ"א] על כך שהאר"י ז"ל אומר לכוון בתיבת 'איה' על אחד משלושת הדברים דלקמן הרמזים בתיבת אי"ה שהיא בראשי תיבות א"ז, דהיינו הון ועושר. ילדים צדיקים. ה'שגת רוח הקודש. התפילה על הילדים הצדיקים היא סגולה גדולה לכך שילדיו יחזרו למוטב.

אבל צריכים להדגיש משהו. חושבני כי יש להוסיף משהו על מה שבעל המכתב דלעיל הביא בשם הפלא יועץ שהדבר תלוי הרבה בקדושת המחשבה בזמן הזיווג.

בספר איגרת הידיעה להרי"ם לוי [דף 220] כתב כך, אולי הסוד מבואר בספר הברית [ח"א מאמר י"ז פ"ב] "הסיבה והסוד שיש לפעמים לאדם שפל ורשע בן צדיק ותלמיד חכם גדול, ולהיפך, כאשר כתב הר"ר משה חפץ בספרו מלאכת מחשבת, כי ברגע המְשָׁגֵל והזיווג, תפעל מאד המחשבה וכו', ויתכן לאנשים יראים את דבר ה' יתגברו על תאוותם באיסור, על כן בהידבקם עם נשותיהם, יחשבו להשביע

שאומרת הגמרא [במסכת נדרים דף ל"ב] שאברהם אבינו נענש משום שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, והדבר תמוה לומר כיצד אפשר להבין שבגלל זה עם ישראל נענשו כל כך להשתעבד מאתים ועשר שנים?

ומתרץ על כך מהר"ל, כי כאשר יש חסרון בשורש, הכל נגרר אחריו. כיון שאברהם אבינו הוא השורש של עם ישראל, אז גם דבר קטן מאד קובע. וביארנו בס"ד בשיעור הנ"ל, כי ענין חמץ הוא חמור כ"כ עוד יותר מכל התורה כולה, משום שהיא הראשונה שקיבלנו ביציאת מצרים. הרבה דברים תלויים בהתחלה, ביסודות ובשרשים.

כאשר אומרים שישנה בעיני בשורש, לא מוכרח לומר בכלל שהאב גרוע. אם נולד למשל בן או נכד גנב ח"ו, וכי פירושו שגם האב או הסב הם גנבים. מה פתאום? הוא ח"ו לא גנב. אלא התשובה היא, אפילו שהוא אינו גנב אך הוא עשה כל מיני ערמות. יכול להיות שהוא גנב את דעת הבריות. אולי הוא גנב חידושי תורה ואמר אותם על שמו. לא מתכוונים שהוא הלך לפרוץ לבתים או לשדוד איזה בנק...

כשאומרים שישנו דבר הטעון תיקון בשורש, מתכוונים לומר שיש איזה פגם קל ודק באב, ואצל הבן הוא התנפח וגדל. השורש מתחיל מן האב שלא בצורה גלויה וגסה, אלא רק מעט בצורה שתשפיע על הילדים ותתפתח אצלם.

ובכן, אמרנו כמה דברים. האחד, הוא עניין גלגולי נשמות. והשני, לפעמים יכול להיות שהאשה אשמה, ולא האב. וכמו שהבאתי לעיל מהספר קב הישר. ויש להוסיף כי לא מוכרח שזוהי הסיבה בכלל, אלא יש עוד ענין אחר שכמדומני שצריך לדעת אותו, וכדלקמן.

למה"ר אליהו הכהן בעל מדרש תלפיות יש ספר הנקרא 'סמוכים לעד'. ושם [בפר' נח ד"ה אמנם] הוא אומר כך, מצאנו ראינו מעשה בכל יום, צדיקים גמורים, מולידים בנים רשעים גמורים. ורשעים גמורים מולידים צדיקים גמורים. והיה ראוי להיות להיפך, כמו שהצדיק מתקדש עצמו בשעת תשמיש וכוון כמה כוונות לטובה, מה שאין כן הרשע, שהכל בהפך.

הם. ואעפ"י שהם עמי ארצות, מכוונים בקדושה באותה שעה וכו' יעו"ש"ב.

הוא בכוונה מבלבל את הצדיקים ומקשה עליהם, לכן יכול להיות שבניהם לא יהיו תלמידי חכמים.

אמנם הדבר הגרוע שצריכים לראות לתקן אותו, זהו מה שעלולים לעשות זאת בשאט נפש. מי שהשתדל להתגבר ולא הצליח, לא באים אליו בטענות. זה היה בניגוד לרצונו. מי שחושב מחשבות זרות לאנסו, התביעה עליו קלה בהרבה יותר. אבל התביעה העיקרית היא על מי שלא אכפת לו, אלא בכוונה ובמזיד מערב מחשבות זרות. זה הכי גרוע.

ואחרי ככלות הכל, חושבני שצריכים להתפלל על הסרת השטן מלפנינו ומאחורינו. עצם ההיכנסות למשבר מפני ידיעת דבר זה, אינו נכון. יש לקחת בחשבון את מה שטעון תיקון ולתקן אותו. האדם אינו צריך להתייאש. על הצדיקים ישנן תביעות רבות, גם פֶּאֱלו דקות מן הדקות. אברהם אבינו נתבע שהוא נתן לאבימלך שבע כבשות כיון שהתברר שיצא מכך דבר רע, וזאת אעפ"י שאברהם התכוון לטוב. כיוצא בזה ירמיהו הנביא ששמוהו בבור, הבאנו מהמדרש, והוא נענש ולא נענית בקשתו שיביאו סולם וכו', רק חבל שכואב. מה פשעו ומה חטאתו? הרי הוא מתנבא את נבואות ה', ומרוב הכעס שמו אותו בבור. מדוע?

תשמעו ממש פלא עצום. כתוב בספר בן פורת יוסף בשם הבעל שם טוב, שאמר ה' לירמיהו אפילו ששלחתיך להתנבאות נבואות קשות על עם ישראל, מכל מקום מדוע אינך מתפלל עליהם? משה רבינו התפלל ומסר עצמו על עם ישראל. אברהם אבינו ביקש רחמים על אנשי סדום. מדוע אתה אינך מתפלל עליהם? זוהי תביעה דקה מן הדקה. על הצדיקים יש תביעות גדולות.

ברור שהקב"ה לא מחפש להאשים את הצדיקים. לתפוס אותם בטעות קטנה, חלילה. הוא רוצה להיטיב אתנו, לגלות לנו את החסרונות כדי שנתקן אותם, לא כדי שנשקע בעצבות. לא להתייאש. הקב"ה רוצה להיטיב

תאוותם במותר, ומחשבתם מגונה מכח התאוה, ויצא ולד רשע ורע. ובהיפך, הפרוצים בעריות, על הרוב לא אוהבים את נשותיהם. וכשיתחברו עם נשותיהם, אין להם כל מחשבת תאוה, אלא להקים זרע ובנים. כוונה זו, היא עצם המצוה. ועל כן יולידו לפעמים צדיקים גמורים, וחכמים מופלגים וכו'. ועוד יש מלין, ודברים בגו בהדי כבשי דרחמנא וכו'."

וכן בספר סדר היום שאל שאלה זו, והדגיש כי הקושיא נראית חזקה וקשה עד מאד וכו', וכתב ג' טעמים בנדון, והטעם השלישי שבתלמידי חכמים מדקדקין עמהם כחוט השערה בעת הזיווג וכו'. אבל עם הארץ אינו בר כוונות, אלא כסוס כפרד אין הבין. ונוצר משם גולם ראוי לציור, אפשר שיעשו ממנו דבר חשוב ונחמד. והוא טעם דק, צריך למשמש בו בשכל.

הדבר אכן נכון מצד עצמו, רק הערנו שזו אינה כוונת הרמב"ן. הוא התכוון בענייננו לדבר אחר, וכדלעיל. בספר מדרש תלפיות [אות ז"ן ענף זיווג, עמ' קצ"ב] אומר שהשטן שם לב דוקא על זיווג של צדיק. וזה לשונו, בראות השטן איזה צדיק שמזדווג באשתו, אומר בעצמו בודאי שכפי רוב כוונתם יבא מכאן צדיק. ומשים כל מגמתו על אותו זיווג לבלבל הכוונות, ולהביא בלב הצדיק דברי כפירה ועניינים פגומים. לכן נתחכמו השלמים הנזכרים להביא הזיווג בדרך כיעור כמדובר, שבראות השטן כך, אומר אין שום דבר טוב יוצא מכאן, ואין משים דעתו על הזיווג לבלבלו כדפרישית. ובין כך וכך הזיווג נעשה בקדושה רבה ע"י הכוונות, והבן נוצר מוכן ומקודש. לכן יצאו מיעקב י"ב שבטי יה, צדיקים גמורים, ומיהודה מלך המשיח, וכן מבוועז. ולכן עמי ארצות בהיותם משוללים מדקדוקי מצוות ומכוונות, אין דעתו של השטן על זיווגם לבלבלם, באִמרו די במה שהם בלתי הגונים, ומה דבר טוב יכול לצאת מהם. וכיון שכך, איזה דבר טוב שחשב אותו עם הארץ באותו זיווג, נוצר הולד כפי אותה מחשבה טובה, ויוצא צדיק גמור. ולכן רוב בני עמי הארץ צדיקים, כי ישראל קדושים

לכן אני אומר כי גם בנוסח ברכת החג הם נהגו לומר תכתבו בצירי אעפ"י שהדבר אינו מדויק. הם חיברו בין ברכת היחיד לבין ברכת הרבים. כמו שליחיד אומרים תכתב, בצירי, המשיכו באותו המשקל ובאותו השיטה גם לרבים. אבל יותר מדויק לומר תכתבו בשוא. הם אמרו תכתבו זהו לפי שיטת הקדמונים שבדברים מסויימים הם לא דקדקו בתכלית. ויכול להיות שזוהי היתה שיטת הניקוד הבבלי, אבל יותר טוב לומר כפי שצריך להיות עפ"י הדקדוק שנתקבל ונתפשט, תפְתְּבו בספר מחילה וכו'. אכ"ר.

לנו. לכן צריכים לנהוג באופן רצוא ושוב. מי שמבין את אשמתו, טוב מאד, אבל שלא יישבר. שיתקן את עצמו. יש פה שילוב של עצבות ושמחה. הקב"ה רוצה להיטיב לנו ושנתקן את דרכינו. מטרת התיקון והעצב היא כדי לשמח אותנו בסופו של דבר.

כך הוא השופר. מצד אחד הוא מפחיד, אבל הוא גם נועד לשמח. ענין הפחד הוא כמו שכתוב [עמוס ג' ו'], **אם יתקע שופר פָּעִיר וְעַם לֹא יִחָרְדוּ**. אבל יש לו גם מטרה נוספת כמו שלמשל אומרים במזמור, **זָמְרוּ לַיהוָה בְּכִנּוֹר, בְּכִנּוֹר וְקוֹל זָמְרוּ: בְּחִצְצָרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר, הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ יי**. רואים שאפשר לזמר בשופר.

צריכים לתקן מצד אחד את המעשים, ומצד שני למלא את הייעוד ולשמוח. רוצים לעודד את האדם ולהיטיב לו. מגדירים לו את הפגמים שלו, לא בשביל להשפיל אותו ולהטיל עליו אשמה, אלא בשביל להרים אותו. השטן גורם לאדם ליפול בגלל העבירות שלו. לכן אנחנו מתפללים 'זהסר השטן מלפנינו ומאחורינו'. בהתחלה הוא מכשיל אותנו, ואח"כ הוא בא לומר לו שהוא כבר "אבוד".

עבודתנו היא לא לטבוע ברגשי האשמה, אלא לעלות ולגדול מהם.

יהי רצון שהקב"ה יזכנו למלא את יעוד נשמתנו בעולם. נברך את כולם, **תפְתְּבו בספר מחילה וסליחה וכפרה**. [הקהל עונים: ואתה תיכתב בספר מחילה וסליחה וכפרה].

דרך אגב, אבותינו היו אומרים תכתבו, התייץ בצירי. זה ידוע שהחזן מברך כך את הציבור בזמן הוצאת ספר תורה שני. וכן עד"ז "ברכו יא אסיאדי". בצירי. צריכים לדעת, כי זוהי מסורת הקדמונים, שלא התחשבו בזה בכללי הדקדוק. גם בכללי הנסמך הם לא התחשבו תמיד, ולמשל אפשר לראות זאת במה שאנחנו אומרים בתיקון לשבת, **אָשֶׁם מעילות, אָשֶׁם שפחה חרופה, אָשֶׁם תלוי**. רק האחרון בקמץ. אבל אפשר לראות במשניות מהרי"ץ במס' זבחים, שהקדמונים היו אומרים גם בכולם בקמץ, **אָשֶׁם מעילות וכו'**. לא דקדקו ב"נסמך".

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.